

UDC 81'347.78.034 [811.162.1]
DOI:10.24025/2707-0573.9.2024.291448

Martyna Król-Kumor,

Irina Rolak

TRUDNOŚCI W PRZEKŁADZIE KATEGORII MODALNOŚCI W KORESPONDENCJI BIZNESOWEJ (na materiale języka polskiego i rosyjskiego)

Język komunikacji służbowej, głównie korespondencji biznesowej, jest oparty na specyficznej modalności dyskursywnej, przejawiającej się w standardowych zwrotach i połączeniach wyrazowych. Należy podkreślić, że przeważającym rodzajem modalności w komunikacji tego typu jest modalność informatywna, konieczna, wolitywna oraz imperatywna.

Słowa kluczowe: modalność, intencja, komunikacja biznesowa, konfrontacja językowa, przekład.

1.0 Wstęp

Obiektem naszego badania są pisma biznesowe jako rodzaj tekstu funkcjonującego w dyskursie zawodowym. Zgodnie z obserwacjami popartymi doświadczeniem dydaktycznym, najefektywniej umożliwiają one obcokrajowcom uczącym się języka rosyjskiego lub polskiego osiągnięcie umiejętności stosowania różnych typów modalności. Przedmiotem badania jest identyfikacja środków językowych, służących do wyrażenia modalności w oryginalnych i tłumaczonych rosyjsko- i polskojęzycznych tekstach biznesowych oraz typologizacja tych środków z punktu widzenia intencji nadawcy. Celem badania jest konfrontacja tych rosyjskich i polskich środków językowych wyrażających modalność w tekstach pism biznesowych, które mogą sprawiać trudność w procesie przekładu ze względu na bliskość pochodzenia obu języków.

Stan badań na temat modalności wypowiedzi językowych: badanie modalności jest zagadnieniem problematycznym dla lingwistów z powodu braku spójności w podejściu do tego zjawiska w ujęciach teoretycznych. Modalność była analizowana, m.in. przez Bellert (1971), Bogusławskiego (1971), Jodłowskiego

(1971), Boniecką (1976), Rytla (1982), Holvoeta (1989), Koseską-Toszewą (1996), Komendzińskiego (1997, s. 95–104). Korytkowską (1997), Ligarę (1997), a z nowszych prac należy wymienić: Tutak (2003, s. 51–69), Maldżieva (2003), Greszczuk (2006), Malinowski (2006), Dudek-Waligóra (2017), Labocha (2019; 2020), Heliasz-Nowosielska (2023) i Paducheva (2023). Wśród wymienionych opracowań brakuje rozwiązań dotyczących badania modalności w tekstach o charakterze biznesowym.

Najogólniej, i upraszczając nieco, można wyróżnić dwa stanowiska dotyczące definicji terminu „modalność”. Pierwsze traktuje modalność jako „wyrażanie postawy nadawcy wypowiedzi wobec przekazywanych treści”, drugie natomiast dopatruje się istoty modalności „w stosunku między treścią przekazywaną a obiektywnym stanem rzeczy” (Labocha 2020, s. 205–206). W niniejszym opracowaniu rozumiemy modalność jako wyrażenie przez nadawcę stosunku między treścią przekazywaną przez niego a obiektywnym stanem rzeczy.

Materiał badawczy stanowią autentyczne teksty korespondencji biznesowej zaczerpnięte ze źródeł internetowych oraz tłumaczeń własnych.

Metodologia badania opiera się na następujących elementach składowych: analiza porównawcza (W. Zmarzer, J. Wawrzyńczyk), analiza funkcjonalno-pragmatyczna (O. Leszczak), metoda obserwacji (B. Malinowski, M. Weber) oraz metoda jakościowa, głównie analiza dyskursu (T. van Dijk, J. Labocha).

2.0 Specyfika komunikacji biznesowej

Tekst listu biznesowego najczęściej składa się ze wstępu i części zasadniczej. We wstępie opisuje się powody, które skłoniły do napisania pisma, a którym towarzyszą odsyłacze do faktów, dat i odpowiednich dokumentów. W drugiej części jest formułowany cel zasadniczy listu (zamówienie, oferta, odmowa, prośba, reklamacja, gwarancja itp.). Zarówno pierwsza, jak i druga z części pisma biznesowego zawierają środki językowe, służące do ujawniania intencji nadawcy i wpływania na odbiorcę.

Dla osiągnięcia głównego celu komunikacji niezbędne jest zrozumienie rozmówcy i zastosowanie środków oddziaływania na niego z uwzględnieniem jego reakcji. W związku z powyższym można powiedzieć, że list biznesowy jako gatunek zawsze jest modalnie nacechowany. W dyskursie zawodowym, ze względu na jego ściśle określony format, modalność jest wyznacznikiem nie tyle idostylu autora, co gatunkowo-stylistycznego nacechowania tekstu.

Najważniejszym komponentem każdej sytuacji służbowej jest intencja komunikatywna, którą można podzielić na: *informowanie*, czyli nakreślenie przedmiotu rozmowy, *przekonywanie*, czyli próbę nakłonienia rozmówcy do podzielenia opinii przy pomocy odpowiednich argumentów i dowodów, *perswazja* – apelowanie nie tylko do rozumu, ale również do uczuć interlokutora z wykorzystaniem zarówno logicznych, jak i emocjonalnych środków oddziaływania i *nawoływanie do działania* poprzez przekonywanie rozmówcy do konieczności jego podjęcia. Głównym elementem intencji jest czwarta składowa, chociaż nie może się ona obejść bez trzech pozostałych. W ten sposób, w komunikacji służbowej podstawowymi kategoriami modalności, poza informacyjnością, jest perswazyjność i nawoływanie do działania.

Modalność w biznesowym pisemnym dyskursie zawodowym jest wyrażana przy pomocy przeróżnych środków leksykalnych i gramatycznych, wśród których można wymienić wyrazy i wyrażenia wtrącone: *к сожалению, конечно, очевидно* (polskie: *niestety, oczywiście, jak wiadomo* i in.), czasowniki modalne i kategoria

stanu: *должен, обязан, вынужден, может, готов, намерен, нужно, надо, необходимо, следует* (powinien, jest zobowiązany, jest zmuszony, może, jest gotów, *та змiаr, треба, конiecznie треба, належy* i in.), odpowiednie formy trybu oznajmującego, rozkazującego i przypuszczającego czasowników.

W języku polskim i rosyjskim wymienione środki wyrażenia modalności mają swoje odpowiedniki, jednakże w tym zakresie można zauważyć zarówno podobieństwa, jak i różnice, które mogą komplikować proces formułowania poprawnej wypowiedzi w języku obcym, ponieważ sama znajomość znaczenia ekwiwalentu leksykalnego nie wystarczy do poprawnego jego zastosowania – niezbędna jest wiedza o pragmatyce użycia danej jednostki.

3.0 Leksykalne środki wyrażania modalności

Przy pomocy środków leksykalnych w tekstach o charakterze biznesowym można wyrazić dwa rodzaje modalności: modalność informatywna oraz necesywną.

Informatywna modalność (modalność rzeczywistości) może być wyrażana przy pomocy oceny wypowiedzi przez piszącego, co osiąga się przez wprowadzanie wyrazów i wyrażeń wtrąconych: *К нашему большому сожалению, в партии товара, поставленной Вами по контракту №...* (*Z przykrością zawiadamiamy, że w partii towaru, dostarczonej zgodnie z umową nr...*); *С сожалением сообщаем, что мы не соблюдали сроков поставки* (*Informujemy, że niestety nie możemy dotrzymać terminów dostawy*). Ocena wiarygodności informacji w listach tego rodzaju jest także wyrażana przy pomocy wyrazów wtrąconych *несомненно, возможно, по всей вероятности, очевидно, должно быть* (*niewątpliwie, możliwe, zapewne, z pewnością, musi być*). Przykładowo: *Очевидно (по всей вероятности) недостача произошла по вине Вашего экспедитора* (*Z pewnością (zapewne) niedowaga zaistniała z winy Waszego przewoźnika*). Można zatem powiedzieć, że wyrazy wtrącone należą do sfery modalności, ponieważ pokazują bezemocjonalny stosunek piszącego do przekazywanej informacji w obu językach.

Pewne problemy pojawiają się przy zastosowaniu wspomnianych uprzednio modalnych wyrazów, ponieważ w języku polskim istnieją pewne nieodpowiedniości w odniesieniu do języka rosyjskiego. Przykładem mogą być konstrukcje *с сожалением* i *к сожалению* (np.: *С сожалением сообщаем, что... но: К нашему большому сожалению, мы до сих пор не получили...*). W języku polskim odpowiednikami rosyjskich wyrażeń są *Z przykrością* (*с сожалением*) i *niestety* (*к сожалению*). Dlatego też Polacy często zamieniają przyimki *с* i *к* w połączeniach z wyrazem *сожаление*, wskutek czego powstaje pseudoanalogon¹ *к сожалению сообщаем*. Jak pokazuje praktyka, duże problemy są związane także z przekładem wyrazów wtrąconych. Wyraz *очевидно* jako wtręt, werbalizujący ocenę wiarygodności informacji (założenie), najczęściej jest używany w znaczeniu możliwości, prawdopodobieństwa czegoś: *Очевидно, недостача произошла по вине экспедитора*. Jednak w roli predykatu ten wyraz jest stosowany w znaczeniu czegoś niebudzącego wątpliwości: *Таким образом, совершенно очевидно, что недостача произошла...* Pierwszy przykład tłumaczymy na język polski jako *sądzimy (uważamy), że...* (*мы считаем, что*). W drugim przypadku zaś dla wyrażenia pewności stosujemy konstrukcję *очыwiste jest...* (*очевидным является* lub *понятно, что*). Jak widać z przytoczonych przykładów, w języku polskim te dwa rosyjskie wyrazy mają inne odpowiedniki. W większości słowników jednym z

¹ Termin użyty w pracy Król (2009) dla określenia niepoprawnie utworzonych w języku obcym form morfologicznych, syntagmatycznych i syntaktycznych.

pierwszych rosyjskich ekwiwalentów dla polskiego wyrazu *oczywisty* jest słowo *очевидный*, co prowadzi do błędnego użycia tego wyrazu. Poza tym polski przysłówek *oczywiście* oznacza brak wątpliwości w stosunku do czegoś. W funkcji predykatu lub wyrazu wtrąconego przysłówek *oczywiście* nie jest stosowany w oficjalnym pisemnym dyskursie zawodowo-ekonomicznym.

Ocena wiarygodności informacji w rosyjskich listach biznesowych jest wyrażana także przy pomocy wyrazów wtrąconych *безусловно, бесспорно, несомненно* (pewność) *наверно, возможно* (presupozycja). W danym przypadku problemem dla Polaków staje się prawidłowe zastosowanie wyrazu wtrąconego *наверно*, ponieważ jest on utożsamiany z leksemem *наверняка* i mylony z polskim *na pewno*, którego rosyjskim odpowiednikiem jest słowo *обязательно*. Wskutek tego pojawia się błąd: *Мы наверно выполним Ваши требования* (jako wyrażenie zobowiązania, gwarancji).

Zgodność z oczekiwaniami w rosyjskiej korespondencji biznesowej można wyrazić przy pomocy wyrazów wtrąconych *конечно и действительно*: *Конечно, при определенных уступках с Вашей стороны, мы можем принять Ваши условия; Мы рассмотрели Вашу рекламацию и обнаружили, что, действительно, в партии товара были дефекты.*

Dla naszego badania ważny jest adekwatny przekład powyższych wyrazów i wyrażen na język polski, ponieważ, jak pokazuje praktyka dydaktyczna, stanowi on największy problem dla studentów obcojęzycznych. Przykładem może być tłumaczenie problematycznego dla Polaków frazemu *между прочим*, ponieważ w słownikach możemy znaleźć ekwiwalent *między innymi*. W związku z tym w miejscach, gdzie Polacy użyliby frazemu *między innymi*, tłumaczą go jako *между прочим*, tymczasem ta analogia nie zawsze istnieje. W języku polskim oprócz ekwiwalentu rosyjskiego *между прочим* istnieją także homonimy o znaczeniu ‘nawiasem mówiąc’ oraz ‘przykładowo; wliczając to’. Pierwszemu polskiemu homonimowi odpowiada rosyjskie *кстати*, a drugiemu – *в частности* lub *например*. Porównajmy: *В wyniku проведенной контроли инспекторы заuestionовали 32% доставленной партии товара, **między innymi** з uwagi на niezgodność товара з warunkami umowy. – В результате проведенного инспекторами контроля они забраковали 32% поставленной партии товара, **в частности**, из-за несоответствия товара условиям договора. Другой пример: В партии товара zostały wykryte wady, **między innymi** в скриньях nr 2,3,4... – В партии товара были обнаружены дефекты: **например**, в ящиках № 2, 3, 4... Inny przykład: Jesteśmy gotowi do współpracy ze wszystkimi wspomnianymi firmami, **między innymi** з Waszą firmą. – Мы готовы к сотрудничеству со всеми упомянутыми фирмами, **включая** Вашу фирму. We wszystkich przytoczonych przykładach tłumaczenie polskich homonimów *między innymi* jako *между прочим* byłoby nieprawidłowe.*

Dla Polaków trudny jest również przekład wyrażen modalnych *по крайней мере* i *кстати*, ponieważ pierwsze z nich studenci próbują tłumaczyć słowo po słowie, mimo że w rzeczywistości należy je przełożyć jako *przynajmniej*. Co się tyczy wyrazu *кстати*, to Polacy zwykle tłumaczą je jako łacińskie *a propos*.

Przejdźmy do modalności necesywnej (modalności powinności), która odnosi się do nierzeczywistych (możliwych, oczekiwanych, ale nie realnych) sytuacji i zakłada uświadomioną konieczność. Jest ona aktualizowana w rosyjskich listach służbowych przy pomocy leksemów: *следует, нужно, необходимо, надо, надлежит* i in.: *В связи с вышеказанным Вам **нужно** будет возместить все расходы, связанные с недопоставкой;* lub przy pomocy takich konstrukcji, jak:

В связи с этим мы **настаиваем** на допоставке недостающего количества товара. Możemy mieć do czynienia także z innym rodzajem modalności powinności, kiedy musimy coś zrobić, ale bardzo tego nie chcemy (jesteśmy zmuszeni). Ten rodzaj modalności w języku rosyjskim wyrażany jest przy pomocy leksemu *вынуждены*: В противном случае мы **вынуждены** будем передать наш спор в арбитраж. W ten sposób modalność powinności z punktu widzenia rzeczywistości / nierzeczywistości wypowiedzenia oznacza, że podmiot dyskursywny przedstawia treść jako możliwą, oczekiwaną, zakładaną, wątpliwą itd., czyli jako nierealną. W tym miejscu można wspomnieć o modalności możliwości / niemożliwości: Мы **готовы** (не готовы) принять Ваше предложение; czy też o modalności zamiaru: Мы **намерены** осуществлять поставки на условиях. W konfrontacji z językiem polskim w tych przypadkach także pojawiają się określone trudności. Rozpatrzmy je na przykładach. Вам нужно будет допоставить (Musicie dostarczyć brakującą ilość); Вы должны (Musicie, Należy); Вы обязаны (Jesteście zobowiązani); Мы настаиваем (Nalegamy na), Мы готовы (Jesteśmy gotowi), Мы намерены (Zamierzamy), Мы вынуждены будем (Zmuszeni będziemy); следует – należy, обязан – jest zobowiązany. Porównajmy: Перевозчик обязан проверить наличие заявленного количества товара (Przewoźnik zobowiązany jest sprawdzić deklarowaną ilość towaru); Мы должны Вас предупредить, что упаковка товара не включена в общую сумму контракта (Musimy uprzedzić, że...); Товар должен быть поставлен (Musi być / powinien być доставлен). Jak widać z przytoczonych przykładów, każde z modalnych słów języka rosyjskiego ma swój ekwiwalent w języku polskim. Problemem jest jednak użycie odpowiedniego wyrazu modalnego w określonym kontekście. Przykładowo: Мы (обязаны, готовы, можем, должны) пойти Вам навстречу и предоставить скидку в размере 5%. W przypadku, jeśli kontrahent prosi o rabat, w odpowiedzi na ustępstwa z jego strony, w rosyjskiej korespondencji służbowej stosowane są konstrukcje Мы готовы (можем) предоставить Вам скидку, при условии, если Вы.... Jeśli jednak jest to reklamacja (pretensja kontrahenta), to należy użyć konstrukcji В данной ситуации мы обязаны (по договору) предоставить Вам скидку...; Вы (должны, можете, готовы, обязаны) допоставить нам товар еще в текущем месяце. O delikatnym wpływaniu na odbiorcę można mówić w przypadku konstrukcji: Мы надеемся, что Вы можете допоставить нам товар ..., natomiast sztywne wymagania ilustruje wypowiedzenie Вы должны допоставить нам товар. W języku rosyjskim w liście służbowym można zastosować zarówno wyraz modalny должен, jak i słowo обязан. Jednak przy tworzeniu umowy bezwzględnie należy użyć wyrazу обязан, ponieważ w umowie określone są obowiązki partnerów.

Określenie obowiązków kontrahenta zawiera zarówno polecenie, jak i zakaz zrobienia czegoś i stanowi jeden z głównych rodzajów modalności powinności w języku komunikacji biznesowej (w obu analizowanych językach).

Necesywną modalność można wyrazić w nakazie przy pomocy stanowczego polecenia wykonania określonej czynności i wyłączenie jej: В ciągu 30 dni от даты нашего listu **повинни** **Паństwo** выровнять понесённые убытки (**Вы должны** в течение 30 дней с даты нашего письма возместить причиненный нам ущерб) (w razie niewykonania czynności grożą sankcje) lub propozycji wyboru jednego z możliwych wariantów: В ciągu 7 dni kalendarzowych от даты niniejszego письма **muszą** **Паństwo** доставить недостающую ilość товара или совершить перевод на наш расчетный счет (**Вы должны** допоставить недостающее количество товара в течение 7 календарных дней).

с даты настоящего письма или перевести сумму за недостающее количество на наш расчетный счет).

Z kolei, zakaz zrobienia czegoś mówi o zakładanym bezdyskusyjnym niewykonaniu przez partnera pewnych czynności. Semantycznie odpowiada to stanowczemu poleceniu: *Nie mogą Państwo przesunąć terminu dostawy bez uprzedniej zgody sprzedawcy* (Вы не можете перенести срок поставки без предварительного согласия продавца). Zignorowanie zakazu może doprowadzić do niepożądanych skutków: *W przypadku niespełnienia naszych wymagań, prześlemy sprawę do sądu arbitrażowego* (В случае невыполнения Вами наших требований, мы передадим дело в арбитраж); *Informujemy, że umowę nie można odwołać przez przedstawiciela* (Информируем, что договор не может быть расторгнут представителем); *Zaznaczamy, że przechowawcy nie wolno używać rzeczy bez zgody składającego* (Подчеркиваем, что хранитель не может пользоваться вещами без согласия поклажедателя). Jak widać z przytoczonych przykładów powyższe intencje można wyrazić zarówno przy pomocy czasowników modalnych z przeczeniem, jak również rzeczownikami odczasownikowymi z przeczeniem.

W języku polskim powinność werbalizowana jest przy pomocy czasowników modalnych w formie osobowej lub w postaci imiesłowu: *nakazane jest, powinien, musi, zakazane jest, może, dozwolone jest, wymagane jest, obowiązany jest* itp., wyrażających polecenie, zakaz lub pozwolenie na zrobienie czegoś: *Zawiadamy, że umowa leasingu powinna być zawarta na piśmie; Do zawarcia przez wykonawcę umowy o roboty budowlane z podwykonawcą jest wymagana zgoda inwestora; Sprzedawca może dostarczyć towar przed terminem wskazanym w umowie za zgodą Nabywcy.*

Do tej grupy wyrażen zalicza się także frazem *ma obowiązek*²: *Sprzedawca ma obowiązek dokonywania napraw wadliwego sprzętu w okresie gwarancyjnym* (Продавец обязан ремонтировать поврежденное оборудование в течение гарантийного срока).

Mówiąc o modalności powinności, warto wspomnieć również o różnicy syntaktycznej między porównywanymi językami. W rosyjskich pismach służbowych w zdaniach w czasie teraźniejszym w orzeczeniach złożonych z predykatywami nie stosuje się formy osobowej czasownika. Natomiast w języku polskim jest on konieczny: *przeprowadzenie konsultacji необходимо – niezbędne jest przeprowadzenie konsultacji; изменение графика поставок нежелательно – zmiana harmonogramu dostaw nie jest wskazana.*

4.0 Gramatyczne sposoby wyrażania modalności

Modalność jest werbalizowana nie tylko przy pomocy środków leksykalnych. Gramatycznie można ją wyrazić przez zastosowanie odpowiedniego trybu czasownika. W ten sposób można wyrazić modalność informatywną, wolitywną oraz imperatywną.

Modalność rzeczywistości jest wyrażana przy pomocy trybu oznajmującego i określa niezaprzeczalny fakt, który często bywa udowodniany za pomocą niezbędnych dokumentów. Przykładami zastosowania trybu oznajmującego mogą być: *Сообщаем, что в партии товара, поставленной нам по контракту №..., была обнаружена недостача, что подтверждают приложенные к письму документы* (Informujemy, że w partii towaru, dostarczonej zgodnie z

² Za: Malinowski, 2006, s. 11.

kontraktem nr... wykryto niedoładowanie / niedowagę, co potwierdzają załączone do pisma dokumenty); Данный факт удостоверен актом приемки №... (Dany fakt potwierdzono w protokole przyjęcia nr...); Имеет место просрочка в поставке товара (Ma miejsce opóźnienie w dostawie). W powyższych przykładach można zaobserwować bezemocjonalny stosunek do wypowiedzianej treści.

Wolitywna modalność werbalizowana jest najczęściej z użyciem trybu przypuszczającego: *Chcielibyśmy, żeby płatność za faktury była dokonywana przelewem (Мы хотели бы, чтобы товар был поставлен на условиях франко-вагон) i okresu warunkowego: Jeśli nasza oferta zostanie zaakceptowana i zamówią Państwo towar do 12 stycznia, to jesteśmy gotowi udzielić zniżki w wysokości 10 proc. od ceny regularnej (Если Вы рассмотрите наше предложение и сделаете заказ до 12 января т.г., то мы готовы предоставить Вам скидку в 10% с указанной в прейскуранте цены); W przypadku, jeśli Państwo nie wyrażą zgody, to przekażemy sprawę do arbitrażu (В случае Вашего несогласия, мы передадим дело в арбитраж).* Przy tej okazji warto wspomnieć o często stosowanym w rosyjskich pismach urzędowych wolitywnym wyrazie kategorii stanu *желательно*, który na język polski należy przetłumaczyć z zastosowaniem trybu przypuszczającego: *Желательно, чтобы оплата производилась посредством инкассо – Chcielibyśmy, żeby płatność była dokonywana w formie inkaso.*

Imperatywna modalność w pismach służbowych rzadko jest wyrażana przy pomocy trybu rozkazującego. W języku polskim najczęściej stosowane jest słowo *prosimy* w konstrukcjach *prosimy, aby*; *prosimy* + bezokolicznik lub w konstrukcjach z przymikiem *o* i rzeczownikiem odczasownikowym: *Prosimy wybaczyć nam opóźnienie dostawy towaru* (zamiast *wybaczyć nam*); *Prosimy, aby powiadomić nas o terminie zakończenia dostaw* (zamiast *powiadomcie nas*); *Prosimy o przesłanie nam nowych katalogów* (zamiast *prześlijcie*). Ma to zastosowanie również w reklamacjach: *Prosimy o dostarczenie brakującej partii towaru*. W języku rosyjskim istnieje natomiast tylko jedna konstrukcja, a mianowicie z bezokolicznikiem *Просим извинить*. Warto w tym miejscu dodać krótką dygresję o charakterze translatorycznym. Wyrażenie *просим извинить* na język polski trzeba przetłumaczyć jako *przepraszamy za*. Z praktyki dydaktycznej wynika, że częstym błędem Polaków jest niepoprawne odwrotne tłumaczenie *przepraszamy за* jako *извиняемся за*, które jest dopuszczalne w ustnych wypowiedziach, ale całkowicie nie do przyjęcia w pismach służbowych.

Imperatywna modalność w korespondencji biznesowej może być wyrażona *implicite*: *Мамы надеемся, że з należyта увагą одніося Паństwo до нашей просьбы, aby niezwłocznie wyrównać straty (Мы надеемся, что вы с должным вниманием отнесетесь к нашей просьбе незамедлительно возместить наш ущерб).* W podanym przykładzie w istocie mamy do czynienia z intencją nakłonienia kogoś do wykonania czegoś, przy czym bezzwłocznie. Jednak werbalizacja zostaje dostosowana do stylistyczno-pragmatycznych wymogów i zaakcentowaniem uprzejmości w stosunku do partnera bez względu na okoliczności. Można zatem mówić tu o wymaganiu wyrażonym *implicite* w grzecznościowej formie uprzejmości, co ilustruje istnienie dyskursywnej modalności w korespondencji służbowej. Użycie trybu rozkazującego wskazuje na semantykę subiektywno-modalną. Wyjaśnienie dowolnego znaczenia imperatywu wymaga uwzględnienia pojęcia mówcy i jego stosunku do rozmówcy.

5.0 Wnioski

Podsumowując, można zaznaczyć, że:

1. Język komunikacji biznesowej, głównie korespondencji biznesowej, jest oparty na specyficznej modalności dyskursywnej, przejawiającej się w standardowych zwrotach i połączeniach wyrazowych. Należy podkreślić, że przeważającym rodzajem modalności w komunikacji tego typu jest modalność informatywna, necesywna, wolitywna oraz imperatywna.

2. Modalność w pismach biznesowych zwerbalizowana jest przy pomocy szablonowych konstrukcji, które w językowym obrazie świata użytkowników są związane z oficjalną zawodową działalnością dyskursywną.

3. Modalność jako niezbędna składowa każdego zdania w pismach biznesowych stanowi uniwersalną kategorię mowną zarówno w języku polskim, jak i rosyjskim. Przy dokonywaniu tłumaczenia należy jednak uwzględnić specyfikę dyskursywną każdego z języków.

Bibliografia

- Bellert, I. (1971). Niektóre postawy modalne w interpretacji semantycznej wypowiedzi. W: S. Urbańczyk (red.). *Sesja Naukowa Międzynarodowej Komisji Budowy Gramatycznej Języków Słowiańskich w Krakowie w dniach 3–5 grudnia 1969 roku. Prace Komisji Słowianoznawstwa* 23 (pp. 155-169). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Bogusławski, A. (1971). O tzw. modalności zdaniowej. W: S. Urbańczyk (red.). *Sesja Naukowa Międzynarodowej Komisji Budowy Gramatycznej Języków Słowiańskich w Krakowie w dniach 3–5 grudnia 1969 roku. Prace Komisji Słowianoznawstwa* 23 (pp. 123-128). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Boniecka, B. (1976). O pojęciu modalności (przegląd problemów badawczych). *Język Polski*, LVI (2), 99-110.
- Dudek-Waligóra, G. (2017). *Modalność epistemiczna w strategii argumentacyjnej na materiale tekstów reprezentujących współczesny rosyjski dyskurs publiczny*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Greszczuk, B. (2006). Problemy modalności raz jeszcze – niektóre aspekty jej pojmowania i definiowania. *Studia Filologiczne Akademii Świętokrzyskiej*, 20, 7-14.
- Heliasz-Nowosielska, C. (2023). *(Multi)modalność w narracjach o komunikacji: relacjonowanie działań komunikacyjnych a ich werbalne i niewerbalne sposoby realizacji*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Holvoet, A. (1989). Aspekt a modalność w języku polskim na tle ogólnosłowiańskim. *Prace Slawistyczne*, 77, 169-171.
- Jodłowski, S. (1971). Istota, granice i formy językowe modalności. W: S. Jodłowski (red.). *Studia nad częściami mowy* (pp. 115-146). Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Komendziński, T. (1997). Semiotyka i modalność. W: *Studia z filozofii i logiki: księga pamiątkowa w darze profesorowi Leonowi Gumańskiemu* (pp. 95–104). Toruń: Wydawnictwo UMK.
- Korytkowska, M. (1997). *Modalność imperceptywna*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Koseska-Torzewa, V. (1996). *Modalność: problemy teoretyczne*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Król, M. (2009). *Pol'sko-russkaya leksicheskaya kvazianalogiya. Funkcional'no-pragmaticheskij analiz*. Kielce.
- Labocha, J. (2019). *Składnia żądania we współczesnej polszczyźnie mówionej*. Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Labocha, J. (2020.). Modalność w opisie wypowiedzi językowych. W: Szczyrbak, M., Tereszkievicz, A. (red.) *Kontakty językowe: księga jubileuszowa ofiarowana Profesor Elżbiecie Myńczak-Wohlfeld z okazji 70-tych urodzin* (pp. 205-210). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

- Ligara, B. (1997). *Polskie czasowniki modalne i ich francuskie ekwiwalenty tłumaczeniowe*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych «Universitas».
- Maldźieva, V. (2003). *Modalność; hipotetyczność, irrealność, optatywność i imperatywność, warunkowość*. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Malinowski, A. (2006). *Redagowanie tekstu prawnego. Wybrane wskazania logiczno-językowe*. Warszawa.
- Paducheva, E.V. (07 November 2023). *Modal'nost'. Materialy dlya proekta korpusnogo opisaniya russkoj grammatiki. Na pravah rukopisi*. Accessed on 15.11.2023 at <http://rusgram.ru>.
- Rytel, D. (1982). *Leksykalne środki wyrażania modalności w języku czeskim i polskim*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Tutak, K. (2003). *Leksykalne nieczasownikowe wykładniki modalności epistemicznej w autobiografiach*. Kraków: Księgarnia Akademicka.

Резюме

Крул-Кумор Мартина, Рулак Ирина

TRUDNOŚCI PEREKŁADU KATEGORII MODALNOŚCI W DŁOWOMU LISTUWANIU (na materiale polskiej i rosyjskiej³ mow)

Postanowka problemu. Wivczenia modalnoŝci   problemnym pitanniam dla lingwist w przez wiŝciwnoŝci  zgodnoŝci w teoreticznych p dchoŝach do t go jawnia. Modalnoŝci analizowali, zokrema, Bellert (1971), Boguslawski (1971), Jodlowski (1971), Boniecka (1976), Rytel (1982), Holvoet (1989), Koseska-Toszewa (1996), Komendzi ski (1997), Ligara (1997), Korytkowska (1997), a z nieŝodawnich prac warto zgaŝati: Tutak (2003, s. 51-69), Ma ld ieva (2003), Gr ŝuk (2006), Ma linowski (2006), La ocha (2019; 2020), Dudek-Walig ra (2017), Heliasz-Nowosielska (2023) i Paducheva (2023). Sered wiŝciwanych doŝliŝe w brakue riŝe w dla wivczenia modalnoŝci w d lowich tekstach. Zagalom, deŝo ŝproŝuocui, mo na wiokremi ci d wi pozic i ŝodo wiŝciwiania terminu  modalnoŝci . Pierŝa traktue modalnoŝci j   wiŝciwiania ŝawlenia wiŝprawnika wiŝwoc wiania do przedanego zmiŝtu , a druga wba ae ŝu niŝci modalnoŝci  u wiŝnoŝen i mi  przedanym zmiŝtom i ob ektywnym ŝtano m re ei  (La ocha 2020). U t omu doŝliŝe niu mi rozumie o modalnoŝci j  wiŝciwiania wiŝprawnikiem wiŝnoŝenia mi  przedanym nim zmiŝtom i ob ektywnym ŝtano m re ei .

Meta doŝliŝe nia   zis awlenia tych rosyjskich i polskich mownich zasob w wiŝciwiania modalnoŝci w tekstach d lowego listuwan ia, j ki mo u y ŝp icini ai trudnoŝci u pro esi perek adu przez bli y ciŝ po o o enia ob o  mow. Ob ektem naszego doŝliŝe nia   d lowe listy j ki r i novid d lowich dokument w. Za ŝpoŝtore en iami, p  twer o en iami doŝwi o m wi  adann a, ŝame w ni da u y zmo u i nozemc m, j ki wiv au y rosyjs u albo polsk u mowi, na u i w i nia wi oristowu ai r i ni typy modalnoŝci najefektywnieŝe. Przedmiot doŝliŝe nia   wi awlen ia mownich zasob w wiŝciwiania modalnoŝci w oryginalnych i perek adenich rosyjs komownich i polsk komownich d lowich tekstach i typologizac ia tych zasob w z pozic i i ten ii wiŝprawnika.

³ O ic i na mowa ŝer awi-terorista proti Ukraini.   Prim. red.

Методи. Методологія дослідження ґрунтується на таких складових: порівняльний аналіз (В. Змарцер, Я. Вавжинчик), функціонально-прагматичний аналіз (О. Лещак), метод спостереження (Б. Малиновський, М. Вебер) та якісний метод, переважно дискурс-аналіз (Т. ван Дейк, Ю. Лабоча). Матеріалом дослідження слугували автентичні тексти ділового листування, взяті з інтернет-джерел, та власні переклади.

Результати. Мова ділового спілкування, переважно ділового листування, ґрунтується на специфічній дискурсивній модальності, що проявляється в стандартних фразах і словосполученнях. Домінантними типами модальності в цьому виді спілкування є інформативний, вольовий, імперативний та спонукальний. Модальність у ділових листах вербалізується за допомогою шаблонних конструкцій, які в мовній картині світу користувачів асоціюються з офіційною професійною дискурсивною діяльністю.

Дискусія. Модальність як обов'язковий компонент кожного речення в ділових листах є універсальною мовленнєвою категорією як у польській, так і в російській мовах. Однак у процесі перекладу необхідно враховувати дискурсивні особливості кожної мови.

Ключові слова: модальність, інтенція, ділове спілкування, мовна конфронтація, переклад.

Abstract

Król-Kumor Martyna, Rolak Irina

DIFFICULTIES IN TRANSLATING MODALITY CATEGORIES IN BUSINESS CORRESPONDENCE (based on Polish and Russian materials)

Purpose. The purpose of the study is to compare those linguistic means expressing modality in Russian and Polish written business texts which may cause difficulties in the translation process due to the close origin of both languages. The object of our study is business letters as a type of business document. According to observations supported by teaching experience, they most effectively enable foreigners learning Russian or Polish to acquire the ability to use various types of modalities. The subject of the study is the identification of linguistic means expressing modality in the original and translated Russian and Polish business texts and typology of these means from the point of view of the sender's intentions.

Background. The study of modality is a problematic issue for linguists due to the lack of consistency in the theoretical approaches to this phenomenon. Modality has been analyzed, among others, by Bellert (1971), Boguslawski (1971), Jodlowski (1971), Boniecka (1976), Rytel (1982), Holvoet (1989), Koseska-Toszeva (1996), Komendziński (1997, pp. 95–104), Ligara (1997), Korytkowska (1997) and from more recent works we should mention: Tutak (2003, pp. 51–69), Maldzieva (2003), Greszczuk (2006), Malinovsky (2006), Labocha (2019; 2020), Dudek-Waligóra (2017), Heliasz-Nowosielska (2023) and Paducheva (2023). Among the above-mentioned studies, there is a lack of solutions for the study of modality in business texts. Broadly speaking, two positions can be distinguished regarding the definition of modality. The first approach treats modality as "expressing the attitude of the statement sender to the transmitted content", while the second approach sees the essence of modality "in the relationship between the transmitted content and the

objective state of affairs" (Labocha 2020, pp. 205–206). In this study, we understand modality as the sender's expression of the relationship between the content transmitted by them and the objective state of affairs.

Methods. The methodology of the study is constructed of the following components: comparative analysis (V. Zmarzer, J. Wawrzyńczyk), functional-pragmatic analysis (O. Leszczak), observation method (B. Malinowski, M. Weber) and qualitative method, mainly discourse analysis (T. van Dijk, J. Labocha). The research material consists of authentic texts of business correspondence taken from Internet sources and own translations.

Results. The language of business communication, mainly business correspondence, relies on a specific discursive modality, manifested in standard phrases and word combinations. It should be emphasized that the predominant type of modality in this type of communication is the informative, volitional, imperative and obligatory modality. Modality in business letters is verbalized with the help of template constructions, which in the linguistic image of the users' worldview are associated with official professional discursive activity.

Discussion. Modality as a necessary component of every sentence in business letters is a universal speech category in both Polish and Russian. However, when translating, it is necessary to take into account the discursive peculiarities of each language.

Key words: modality, intention, business communication, linguistic confrontation, translation.

Відомості про авторів

Крул-Кумор Мартина, доктор філософії, доцент, завідувач кафедри синхронічної та діахронічної лінгвістики, Інститут лінгвістики та літературних досліджень, Університет ім. Яна Кохановського у Кельцях, e-mail: martyna.krol@ujk.edu.pl

Król-Kumor Martyna, associate Professor, Head of the Department of Synchronic and Diachronic Linguistics, Institute of Linguistics and Literature Studies, Jan Kochanowski University of Kielce, e-mail: martyna.krol@ujk.edu.pl

ORCID 0000-0002-6421-5428

Ролак Ірина, доктор філософії, доцент, Інститут лінгвістики та літературних досліджень, Університет ім. Яна Кохановського у Кельцях, e-mail: irina.rolak@ujk.edu.pl

Rolak Irina, associate Professor, Institute of Linguistics and Literature Studies, Jan Kochanowski University of Kielce; e-mail: irina.rolak@ujk.edu.pl

ORCID 0000-0002-4511-3901

Надійшла до редакції 04 грудня 2023 року

Прийнято до друку 18 грудня 2023 року